

REFLECTAREA PRINCIPIILOR DE DREPT INTERTEMPORAL IN NOUL COD CIVIL

LUIZA CRISTINA GAVRILESCU*

Abstract

The purpose of this study is to analyze the issues related to civil law enforcement. The basic principle governing this area is that civil law has no retroactive power. If a legal situation is consumed, in all its aspects, the application of the new law is excluded. As a consequence of this rule, another principle establishes that the new law is implemented immediately on all situations that are formed after it came into force. Given the novelty of institutions introduced by the new law, is allowed the possibility that the old law to continue to govern the future effects of legal relationships arising under its authority, to the extent that they continue to survive under the current regulation. However, this exception is applicable in particular to contractual relationships, borned on the ground of freedom of will, because in terms of those established by law, such as matter of personality rights or property, the interest in applying the new law comes first.

Key words: *Romanian new Civil Code; the draft law for implementing the new Romanian Civil Code; regulation on the implementation of civil law in time; non-retroactivity of the civil law*

Prefigurarea problemelor de drept intertemporal în contextul reformării dreptului privat

Tranziția de la vechiul Cod Civil¹ la Noul Cod Civil² poate genera multiple probleme de drept tranzitoriu sau intertemporal, a căror natură conflictuală privește determinarea legii aplicabile. Pentru rezolvarea acestor

* Asist. univ. drd., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

¹ Codul civil român din 1864 a fost abrogat prin Legea de punere în aplicare a noului cod civil; ne vom referi în continuare la el folosind abrevierea VCC.

² Codul civil a fost adoptat prin Legea nr. 287/2009, publicată în M.Of. al României, partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, apoi republicat ca urmare a modificărilor aduse prin Legea nr. 71/2011 în M.Of. al României, partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011; ne vom referi în continuare la el folosind abrevierea de N.C.C.

situații complexe, redactorii noului cod civil și ai legii nr.71/2011 de punere în aplicare a codului³ au creat o serie de reguli, unele cu aplicabilitate generală, destinate unei categorii mai cuprinzătoare de ipoteze, altele speciale, adaptate cerințelor unei anumite figuri juridice.

Din analiza regulilor menționate rezultă că în numeroase domenii ale dreptului privat, unele dispoziții din VCC sau din alte acte normative⁴ vor mai fi aplicate o anumită perioadă de timp, deși au ieșit din vigoare. Prin urmare, un real punct de interes în practica judiciară îl va constitui stabilirea cu precizie a normelor aplicabile într-o cauză dată: pentru acesta va fi necesar să se țină seama nu doar de prevederile generale înscrise în NCC referitor la soluționarea conflictului de legi în timp, cât și de dispozițiile L.P.A. , care reglementează în amănunt această problemă. Pentru a înlesni acest demers, dispozițiile tranzitorii din LPA sunt alcătuite într-o structură ce respectă întocmai prezentarea pe materii adoptată în N.C.C., corespondențele putând fi astfel mai ușor stabilite.

În elaborarea normelor tranzitorii s-a pornit de la soluțiile tradiționale de rezolvare a conflictului de legi în timp, care au fost însă adaptate cerințelor actuale, ajungându-se astfel la configurarea unor soluții inedite, care se detașează de cele utilizate în baza VCC.

În continuare ne propunem să studiem mecanismul de funcționare a sistemului astfel elaborat, identificând motivațiile care au condus la configurarea regulilor care îl alcătuiesc.

Delimitarea conflictelor reale de legi în timp față de cele aparente

Pentru ca o normă juridică să-și atingă într-un mod cât mai deplin scopul pentru care a fost constituită-reglementarea adecvată a relațiilor sociale dintr-un anumit domeniu, este necesară stabilirea unei corespondențe între perioada de timp în care ea este activă⁵ și durata de existență a realităților care îi formează obiectul. Luând însă în considerare faptul că realitățile sociale își urmează cursul firesc și nu pot fi cantonate în

³ Legea 71/2011 a fost publicată în M.Of. al României, partea I, nr.409 din 10 iunie 2011; ne vom referi în continuare la ea folosind abrevierea L.P.A.

⁴ În art. 230 din L.P. A. sunt enumerate actele normative care au fost abrogate prin intrarea în vigoare a N.C.C., între care și Codul Comercial și Codul familiei.

⁵ Se are în vedere perioada de timp în care legea este în vigoare, respectiv de la 3 zile de data publicării ei în M.Of., dacă nu se stabilește o dată ulterioară, până când este abrogată.

coordonate temporale precise, trebuie să admitem că suprapunerea lor cu perioada de timp în care legea de reglementare este în vigoare nu poate fi perfectă. Astfel, există posibilitatea ca edictarea normei să fie ulterioară apariției situațiilor juridice care reclamă instituirea acelei reglementări, sau dimpotrivă, norma să fie edictată anterior și să determine configurarea unor situații juridice care să corespundă modelului legal⁶. Această discordanță între cele două realități—cea legislativă și cea faptică, socială, face ca aplicarea în timp a legii să nu poată fi guvernată doar de principiul „*tempus regit actum*”. Acest adagiu fixează regula în baza căreia domeniul de aplicare al legii noi este format exclusiv din situațiile apărute după intrarea ei în vigoare, în timp ce legea veche reglementează numai situațiile constituite înainte de acest moment.

Conflictele de legi care necesită configurarea unor norme de drept intertemporal sunt numai cele reale⁷. În cazul unui conflict aparent de legi în timp, utilizarea normelor tranzitorii nu se justifică, întrucât nu sunt susceptibile de a afecta în vreun fel stabilitatea raporturilor juridice.

Pentru a le elimina de la început din planul analizei, se impune să arătăm că, în cazul conflictelor aparente de legi lipsește unul din elementele generatoare ale conflictului real de legi și anume, efectul novator al legii noi.⁸

⁶ A se vedea C.T. Ungureanu, *Manual de drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, 2011, p. 29.

⁷ A vedea, O. Ungureanu, *Drept civil. Introducere*, ed. a VI-a, Ed. Rosetti, București, 2002, p. 13.

⁸ Un exemplu de conflict aparent de legi l-a reprezentat o situație derivată din aplicarea art.3 din Legea 167/1997 de modificare a Legii fondului funciar 18/1991. Situația a format obiectul unei decizii emise de Curtea Constituțională, ca urmare a sesizării unei pretense încălcări a principiului constituțional al neretroactivității legii. În concret, au fost vizate prevederile prin care se constata nulitatea absolută a unui număr însemnat de acte de constituire sau de reconstituire a dreptului de proprietate privată asupra terenurilor agricole sau forestiere. Mai exact, textul a fost atacat drept neconstituțional, întrucât stabilea, retroactiv, o cauză de nulitate care nu era consacrată în legislație la momentul realizării actelor supuse desființării. Excepția de neconstituționalitate astfel semnalată a fost respinsă de Curtea Constituțională, care a decis că legea nu avea caracter retroactiv, întrucât prin prevederile sale nu s-a consacrat o nouă cauză de nulitate, ci s-a transformat o cauză preexistentă, dar virtuală, de nevalabilitate, într-una expres consacrată de lege. Din această perspectivă, considerarea ca nule a actelor constituite până la apariția legii s-a făcut în

Conflictul aparent poate fi generat de edictarea unei legi interpretative, al cărei conținut nu aduce nimic nou, diferit, în planul recunoașterii drepturilor, față de legea anterioară pe care o interpretează⁹. Scopul elaborării acestui tip de act normativ fiind clarificarea unor aspecte reglementate de legea de bază preexistentă, legea interpretativă nu poate avea un câmp de aplicare distinct de aceasta. Mai exact, legea interpretativă este asimilată legii interpretate și astfel poate governa asupra faptelor și situațiilor juridice constituite înainte de intrarea ei în vigoare. Extinderea acțiunii legii interpretative asupra faptelor trecute este limitată la cele constituite după intrarea în vigoare a legii interpretate¹⁰. Cu alte cuvinte, faptele apreciate ca trecute în raport cu legea interpretată vor fi considerate trecute și față de legea interpretativă.

Conflictele reale de legi în timp se disting de cele aparente prin întrunirea cumulativă a două condiții: existența unor dispoziții legale succesive care reglementează în mod diferit materia care alcătuiește ipoteza lor juridică și existența unui act, a unui fapt juridic sau a unei situații juridice sau chiar de fapt, care s-a încheiat, săvârșit, născut sau constituit, mai înainte de intrarea în vigoare a noii dispoziții legale și care își prelungește efectele și existența după acest moment, fiind astfel susceptibil de a fi soluționat de vechea sau de noua reglementare.¹¹ Prin conceptul general de „situații juridice” se desemnează o varietate de elemente faptice cu semnificații în plan juridic. Pentru o mai bună sistematizare, acestea au fost clasificate după mai multe criterii:¹²

virtutea faptului că acestea erau realizate cu încălcarea unor norme preexistente, noua lege neaducând nici un element de noutate în planul condițiilor de valabilitate, rolul său fiind doar acela de a puncta, fără echivoc, sancțiunea aplicabilă.

⁹ A se vedea, N. Molfessis, *La notion de loi interpretative*, în *Revue trimestrielle de droit civil*, nr. 3/2002, p. 599-604.

¹⁰ Ș. Răuschi, ș.a., *Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persoana juridică*, Ed. Junimea, Iași, 2000, p. 40.

¹¹ În acest sens, a se vedea *Marian Nicolae Principiile de drept tranzitoriu și noul Cod Civil*, extras din lucrările conferinței din 30 iun 2011 privind punerea în aplicare a Codului Civil, disponibil la <http://just.ro>, la secțiunea *Codul civil pe înțelesul tuturor*.

¹² A se vedea, Pavel Perju, *Conflictul de legi în timp în reglementarea Noului cod civil și a legii pentru punerea în aplicare a acestuia*, în *Dreptul* nr. 9/2011, p. 12.

- *după obiectul lor*, distingem între cele referitoare la raporturile juridice

generatoare de drepturi și obligații; stările care caracterizează o persoană (capacitatea, căsătoria, filiația ș.a.) sau însușirile juridice ale unui bun (corporal, incorporeal, mobil, imobil, ș.a.);

- *după izvorul lor*, pot fi: obiective sau legale (atunci când derivă din dispozițiile

unor norme, îndeosebi imperative) sau subiective sau individuale (atunci când decurg din manifestarea de voință unilaterală sau bilaterală a părților);

- *după modul în care își produc efectele*, se împart în situații: cu realizare instantanee, *uno ictu* (atunci când se nasc, se modifică și se sting dintr-odată) sau cu realizare succesivă, continuă (atunci când se desfășoară pe o durată mai mare de timp);
- *după momentul în care intră sub incidența noii legi*, sunt calificate drept:

aparținând trecutului, *facta praeterita* (atunci când s-a constituit și și-a epuizat integral efectele sub imperiul legii vechi, înainte de intrarea în vigoare a legii noi); aflându-se în curs de constituire, modificare sau stingere, *facta pendentia* (atunci când se află la tărâmul de incidență a legii vechi cu noua lege); sau continuând să-și producă efectele, *facta futura* (atunci când s-a constituit sub imperiul vechii legi dar își prelungește efectele după intrarea în vigoare a noii legi, drept pentru care acestea sunt calificate ca „viitoare”).

Mijloacele de soluționare a unui conflict de legi în timp

Rezolvarea conflictelor generate de succesiunea în timp a normelor este configurată de principiile de drept intertemporal. Aceste principii sunt destinate să tranșeze concursul generat de o problemă de drept tranzitoriu, fie prin atribuirea sa spre competentă soluționare noii legi, fie prin lăsarea acesteia sub incidența vechii legi.

În concret, sunt avute în vedere principiul neretroactivității și principiul aplicării imediate a legii civile noi. Pentru a funcționa în mod eficient ca instrumente de arbitrar a concursului de legi în timp, este necesar să se delimiteze domeniul de aplicare al fiecăruia.

În vederea identificării unui criteriu adecvat de determinare a retroactivității, respectiv neretroactivității au fost elaborate trei importante teorii.

Astfel, o primă teorie este cea clasică a **drepturilor câștigate**, care se referă, în esență, la necesitatea asigurării recunoașterii drepturilor valabil dobândite sub imperiul vechii reglementări, neputând fi știrbit sau limitat în vreun fel exercițiul acestora prin introducerea unei prevederi diferite în noua reglementare¹³. Drepturile câștigate sunt cele intrate definitiv în patrimoniul unei persoane și se deosebesc de simplele expectative sau năzuințe de a dobândi un anumit drept. Legea nouă le poate afecta doar pe cele din a doua categorie, fără ca această atingere să fie calificată drept retroactivitate.

O altă teorie este cea elaborată de Rubier¹⁴ pornind de la distincția dintre ***facta praeterita, facta pendencia și facta futura***, concepte pe care le-am prezentat mai înainte¹⁵.

O nouă teorie, elaborată de Jaques Peron, își propune să ia în considerare un criteriu considerat mai sigur, anume **data încheierii actului, sau după caz, săvârșirii faptului juridic sau producerii situației juridice**¹⁶.

Concepția novatoare asupra neretroactivității fost adoptată și de redactorii LPA, după cum rezultă din conținutul art. 3¹⁷ și art. 4¹⁸ din lege, care au aplicabilitate generală, cât și din unele prevederi particulare, care reprezintă aplicații ale celor generale. Se observă o perfectă corespondență între dispozițiile anterior menționate din LPA cu prevederile art. 6 din NCC, care sunt înscrise în alin. 2) și respectiv 3) într-o formulare identică.

¹³ A se vedea, *Aubry et Rau, Cours de droit civil francais*, tome I, p. 99.

¹⁴ P. Rubier, *Droits subjectifs et situations juridiques*, Dalloz, 1963, p. 190.

¹⁵ A se vedea, O. Căpățână, *Aplicarea legii în timp și spațiu*, în *Tratat de drept civil român*, vol. I, , partea generală, Ed. Academiei, București, 1989, p. 121-122.

¹⁶ G. Boroș, *op. cit.*, p. 20.

¹⁷ „Actele și faptele juridice încheiate, ori, după caz, săvârșite sau produse înainte de intrarea în vigoare a Codului civil nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii, sau după caz, a săvârșirii sau producerii lor”.

¹⁸ „La data intrării în vigoare a Codului Civil, actele juridice nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate, prevăzute de Codul civil din 1864, precum și de alte acte normative, rămân supuse dispozițiilor legii vechi, neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficiente, potrivit Codului civil sau dispozițiilor prezentei legi”.

Cu privire la faptele, actele sau situațiile juridice integral epuizate înainte de intrarea în vigoare a legii noi, supremația legii civile vechi este astfel asigurată fără vreo excepție, indiferent dacă e o dispoziție de drept material sau procesual, ori dacă e de natură confirmativă, aspecte ce se verifică atât în cazul normelor modificatoare cât și a celor de abrogare a reglementărilor anterioare. În toate aceste ipoteze se verifică regula *tempus regit actum*.

Domeniul de aplicare al neretroactivității

Principiul neretroactivității stabilește că legea este destinată să guverneze numai situațiile juridice care sunt plasate, din perspectiva nașterii, modificării sau stingerii, după momentul intrării ei în vigoare. După cum reiese chiar din denumire, acest principiu este consacrat printr-o normă imperativ prohibitivă. Expresia acestei interdicții este dată de prevederea art. 6 alin. 1) NCC, care stabilește că legea este aplicabilă atât timp cât este în vigoare și nu are putere retroactivă. Regula astfel prescrisă este întărită prin consacrarea sa, la nivel constituțional, a perceptului înscris în art. 15 (2) din Constituție conform căruia „legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile”.

Înainte de a fi consacrat la nivel de principiu constituțional, principiul neretroactivității legii noi era recunoscut numai în planul unei prezumții, care putea fi răsturnată prin declararea expresă a caracterului său retroactiv¹⁹.

Rezultă că, în prezent, fără vreo posibilă derogare, legea civilă nouă nu se poate aplica trecutului. S-a apreciat că legile interpretative ar putea fi considerate drept o excepție aparentă de la principiul neretroactivității. Excepția nu poate fi considerată drept una veritabilă, deoarece normele interpretative nu sunt de natură să genereze un conflict real de legi.²⁰ De altfel, orice clarificare ar fi adusă, prin interpretarea legală, cu privire la situațiile prevăzute de legea anterioară interpretată, ea nu va putea afecta în vreun fel drepturile câștigate în baza unei interpretări diferite, date de

¹⁹ Astfel, o lege putea fi declarată drept retroactivă.

²⁰ A se vedea supra, p. 3.

organul judiciar care a soluționat raportul juridic generator²¹. În acest sens, art. 9(2) NCC prevede fără echivoc că: "Norma interpretativă produce efecte numai pentru viitor" Acest text a fost interpretat și în sensul că norma interpretativă nu mai face corp comun cu cea interpretată și va produce efecte doar pentru viitor.²²

Principiul neretroactivității se impune deci atât părților, organului de jurisdicție, cât și legiuitorului²³. Mai puțin precisă este însă delimitarea criteriului temporal, asupra modului în care facem exact distincția între faptele sau situațiile trecute și cele actuale, respectiv viitoare. Cu siguranță, ceea ce va fi calificat drept fapt trecut, consumat integral, va scăpa domeniului de incidență al legii noi.

Sintetizând, putem conchide că următoarele prevederi ale legii noi nu pot influența în nici un fel situația actelor, faptelor sau situațiilor create în baza legii vechi, fiind deci inaplicabile în privința acestora:

- cele care ar tinde să desființeze sau să limiteze în vreun fel efectele constituite în baza legii vechi;
- cele care, dimpotrivă, ar fi de natură să amplifice, să completeze efectele recunoscute de legea veche;
- cele care, referindu-se la valabila dobândire sau constituire a unor drepturi ar putea schimba calificarea unui act ca valabil sau nevalabil;
- cele care sunt destinate să modifice conținutul anumitor instituții sau, mai radical, să creeze instituții inedite în raport cu cele existente în legea veche.

Exemplificăm în continuare și câteva ilustrații concrete ale restricțiilor pe care le NCC și LPA le stabilesc pentru a asigura respectarea principiului neretroactivității.

Reprezentând o situație născută în trecut și pe de deplin consumată, **încheierea unui contract** este guvernată exclusiv de legea în

²¹ Această soluție rezultă din conținutul art. 67 din Legea 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, intitulat „Interpretarea legală”.

²² A se vedea, A. P. Dimitriu ș.a., *Noul cod civil. Note. Corelații. Explicații.*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 4.

²³ C.T. Ungureanu, *op. cit.*, p. 32.

vigoare la acea epocă, dispozițiile legii noi neputând fi invocate drept temelie al înlăturării nulității. În acest sens, prevederile art. 6 (3) NCC sunt explicite: „actele juridice nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse dispozițiilor legii vechi, neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficace potrivit dispozițiilor legii noi”.

Această soluție este de altfel singura compatibilă cu principiul neretroactivității, excepțiile neputând, deci, fi concepute. Cu toate acestea, o situație care s-a bucurat de un tratament cu totul privilegiat din partea legiuitorului este cea rezultată din încheierea unei **căsătorii nevalabile** sub imperiul reglementării anterioare, dar care, conform dispozițiilor art. 25 (2) LPA nu mai poate fi declarată nulă sau fi anulată dacă, după intrarea în vigoare a NCC, a intervenit un fapt care, conform noii legi, este de natură să acopere nulitatea căsătoriei. Dacă faptul prin care se acoperă nulitatea presupune curgerea unui termen, conform al. (3) al aceluiași articol, căsătoria nu mai poate fi constatată nulă sau nu mai poate fi anulată după trecerea aceluia termen de la data intrării în vigoare a NCC.

În mod normal, principiul neretroactivității nu permite ca noua lege să poată fi invocată drept paleativ în cazul nesocotirii cerințelor de validitate impuse de legea în vigoare la acel moment. Derogarea admisă în privința încheierii căsătoriei se datorează probabil particularităților acestui contract și dificultăților de ordin practic pe care le-ar genera încheierea unei noi căsătorii între aceleași persoane.

În privința **convențiilor de partaj** încheiate înainte de intrarea în vigoare a NCC, noua semnificație atribuită de prevederile art. 669-686 este inoperantă. Prin urmare, aceste convenții vor produce în continuare efecte declarative și nu constitutive de drepturi, cum vor produce cele încheiate ulterior, căci altfel ar fi încălcat principiul neretroactivității. Prin urmare și în această materie se verifică regula generală prescrisă de art. 6(2) din NCC, care dispune că actele încheiate anterior intrării sale în vigoare nu pot produce alte efecte decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sale. În ce privește partajul judiciar, soluția urmează să fie consolidată prin consacrarea unei reguli similare în prevederile Noului cod de procedură civilă.

În materia **prescripției extinctive**, regula generală prescrisă de articolul 6(4) din Noul Codul civil este reluată de prevederile art. 201 din LPA: „Prescripțiile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a Codului civil sunt și rămân supuse dispozițiilor legale care le-au instituit”. Întrucât regimul prescripției era constituit în sistemul Decretului 167/1958 prin norme de ordine publică, neputând forma obiectul convenției părților, orice înțelegere de natură să modifice prevederile legale în materie era lovită de nulitate absolută. Faptul că în sistemul noului Cod civil prescripția este concepută în principal drept o instituție de ordine privată, părților fiindu-le de acum îngăduit să încheie **convenții prin care să modifice durata sau cursul prescripției**, nu este de natură să valideze convențiile încheiate anterior intrării în vigoare a NCC. Această soluție rezultă și din regula generală înscrisă în art. 6(3) din NCC: „ Actele juridice nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse dispozițiilor legii vechi, neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficace potrivit dispozițiilor legii noi”. Pentru a întări această soluție, art. 202 din LPA arată că „dispozițiile art. 2515 din N.C.C nu validează convențiile având ca obiect modificarea regimului legal al prescripției încheiate anterior intrării în vigoare a NCC.” Această prevedere nu exclude însă posibilitatea încheierii unor convenții după intrarea în vigoare a NCC, privind prescripțiile în curs, deoarece, fiind vorba de un act nou, principiul neretroactivității nu ar fi încălcat.

Totodată, menționăm și alte reglementări speciale ce evocă regula neretroactivității în măsura în care se referă la aspectele consumate sub imperiul vechii legi. Rămâne să le analizăm mai pe larg în legătură cu aplicarea principiului aplicării imediate a legii noi, întrucât ele acoperă și situații actuale sau viitoare. Astfel, menționăm prevederile art. 102 din LPA referitoare la legea ce guvernează obligațiile contractuale; cele privind simulația - art. 109 LPA²⁴; art. 103 LPA privind materia faptelor juridice, în special 110 privind gestiunea de afaceri²⁵; art.59 și 61 din LPA, care stabilesc că limitele legale ale dreptului de proprietate privată²⁶, precum și

²⁴ Cu referire la art. 1289-1294 NCC.

²⁵ Cu referire la art. 1330-1340 NCC

²⁶ ART.602-625 NCC.

sanțiunile aplicabile pentru depășirea inconvenientelor normale ale vecinătății²⁷, nu sunt aplicabile situațiilor juridice născute înainte de intrarea în vigoare a Codului civil.

Domeniul de aplicare imediată a legii noi

Principiul aplicării imediate a legii noi este generat de interesul legiuitorului de a conferi un câmp cât mai cuprinzător de implementare noilor reglementări, pornind de la prezumția că noua reglementare rezolvă într-un mod mai eficient situațiile juridice constituite după intrarea ei în vigoare.

Domeniul predilect de aplicare al principiului aplicării imediate al legii civile noi îl formează situațiile constituite după intrarea ei în vigoare, așa numitele **situații actuale**. Deși nu era reglementat expres de prevederile vechiului Cod civil, principiul se bucura de recunoaștere în fapt, drept consecință firească a principiului neretroactivității. Astfel, dacă în baza principiului neretroactivității se limitează domeniul de acțiune al legii noi în ce privește situațiile aparținând trecutului, principiul aplicării imediate a legii noi restricționează extinderea aplicării legii vechi în privința situațiilor prezente și viitoare²⁸.

NCC dă expresie acestui principiu prin prevederile art. 6 al. 5), arătând că „dispozițiile noii legi se aplică tuturor actelor și faptelor juridice născute după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare”.

Aplicarea legii noi cuprinde totodată și actele, faptele, situațiile aflate la granița temporară între cele două legi, adică situațiile care la data operării modificării legislative se aflau **în curs de constituire, de modificare sau de stingere**. Cu toate acestea, dacă elementele ce alcătuiesc constituirea sau stingerea au individualitate proprie și s-au împlinit înainte de intrarea în vigoare a legii noi, atunci acele elemente sunt guvernate de legea în timpul căreia s-au produs.²⁹

²⁷ Art. 630 NCC.

²⁸ A se vedea, Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a XI-a, revăzută și adăugită de Marian Nicolae, Petru Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 48.

²⁹ G. Boroș, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, 2010, p. 21.

De asemenea, intră sub incidența noii legi și **situațiile cu derulare prelungită în timp, aflate în desfășurare la momentul intrării ei în vigoare**. Mai exact, situațiile juridice care produc efecte succesive vor fi guvernate de legea veche în ce privește efectele consumate înainte de apariția legii noi și se vor supune exigențelor legii noi cu privire la efectele produse după acest moment. De altfel, această împărțire a competențelor legislative a fost configurată de doctrina mai veche³⁰. Soluția menționată se regăsește în prezent în prevederile art. 6(6) NCC, care dispune că prevederile legii noi sunt aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acestuia, dacă ele derivă din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații subzistă după intrarea în vigoare a legii noi. Nu împărtășim opinia conform căreia acest alineat stabilește o excepție de la principiul neretroactivității, deoarece nu vizează un fapt consumat, ci unul incident în cadrul noii legi³¹.

Aplicarea legii noi în ceea ce privește această din urmă grupă de situații, așa numitele *efecte viitoare* ale situațiilor constituite în trecut se realizează ținând cont de unele limitări, impuse fie de natura ipotezelor ce formează obiectul reglementării, cât și de configurația normei nou intrate în vigoare.

Astfel, cât privește situațiile care se încadrează în prevederile normei, prezintă interes **distincția între situațiile obiective și cel subiective**. Elaborarea acestei teorii îi aparține lui Matei Cantacuzino, care a folosit acest criteriu pentru a delimita acțiunea în timp a legilor succesive³².

În categoria **situațiilor obiective** sunt incluse acele relații al căror conținut este prestabilit de dispoziții legale, voința părților limitându-se la acceptarea lor. În această categorie intră raporturile referitoare la statutul persoanei, relațiile de familie, cele privitoare la drepturile reale și altele asemenea. În astfel de situații, numai prin aplicarea uniformă a normei se

³⁰ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All, colecția Restitutio, București, 1996, p. 48.

³¹ În acest sens, A. P. Dimitriu, ș.a., *op. cit.*, p. 4.

³² A se vedea, Matei Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, București, 1921, p. 27-28.

asigură respectarea principiului nediscriminării. Din acest motiv, în privința acestor categorii de raporturi, soluția va fi asimilarea situațiilor născute sub imperiul vechii reglementări și ale căror efecte se prelungesc în epoca noii reglementări, regimului situațiilor nou create. Temeiul legal general al acestei soluții îl constituie prevederile art. 6 al (6) NCC, mai sus citat.

În categoria **situațiilor subiective** sunt încadrate relațiile care reprezintă rezultatul manifestării dreptului părților de a dispune, atât în ce privește încheiere, cât și conținutul lor, fiind concretizate în acte juridice unilaterale sau bilaterale³³. În privința acestei categorii, efectul aplicării imediate a legii noi este limitat, fiind mai importantă respectarea stabilității circuitului juridic civil și asigurarea unei previzibilități asupra angajamentelor asumate de subiectele de drept. Se apreciază deci că în această materie nu este atât de imperios necesară implementarea noilor reglementări, drept pentru care se imprimă o uniformitate în planul legii aplicabile contractului, ignorând, în principiu, variațiile legislative în domeniu.

Această soluție, deși nu este prevăzută în mod expres în textul art. 6 din N.C.C., care stabilește regulile generale de aplicare în timp a legii civile, se deduce neîndoielnic din interpretarea coroborată a alineatelor sale 2) și 6). Astfel, în alin. 2) se arată faptul că toate efectele pe care le pot produce actele încheiate și faptele săvârșite înainte de intrarea în vigoare a legii noi sunt doar cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii, producerii sau săvârșirii lor. Prin urmare, acestor categorii de acte nu li se vor aplica dispozițiile legii noi, atunci când aceasta ar determina prelungirea sau amplificarea efectelor pe care ele le-au produs.

Cercetând textul alin. 6) al art.6, referitor la domeniul de aplicare al legii noi în ce privește efectele viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, observăm că este rezervat exclusiv raporturilor ce derivă din starea și capacitatea persoanelor, căsătorie, filiație, adopție, obligația legală de întreținere, precum și cele decurgând din raporturile de proprietate, regimul general al bunurilor, vecinătate, toate, desigur, în măsura în care sunt încă în ființă după intrarea în vigoare

³³ A se vedea, M. Eliescu, *Aplicarea legii civile în timp și în spațiu. Conflictele de legi, în Tratat de drept civil*, vol. I, Partea generală, Ed. Academiei, București, 1967, p. 80.

a legii noi. Fiind o dispoziție de excepție, care este de strictă interpretare și aplicare, ea nu poate fi extinsă și altor categorii de raporturi, nemenționate de lege.

Prin interpretarea *per a contrario*, actele, contractele, încheiate sub imperiul vechii reglementări, nefiind enunțate în această categorie, vor fi supuse în continuare legii în vigoare la momentul încheierii lor, inclusiv în ceea ce privește efecte lor viitoare, adică acele efecte care se produc sub imperiul actualei reglementări. Aceasta înseamnă că pentru ele funcționează excepția ultraactivității legii aplicabile contractului, ignorând, în principiu, variațiile legislative în domeniu.

Prevederea de principiu de drept tranzitoriu aplicabilă în materia contractelor este înscrisă în art. 102 din LPA, care dispune în alin. 1): „contractul este supus dispozițiilor legii în vigoare la data când a fost încheiat, în tot ceea ce privește încheierea, interpretarea, efectele, executarea și încetarea sa”. Următorul alineat 2), referitor la modificarea contractului, face, în mod firesc, trimitere la prevederile noii legi, întrucât noua înțelegere reprezintă un act juridic de sine stătător și nu un efect viitor al unei situații trecute, astfel încât să mai intre sub incidența legii vechi.

Atunci când a considerat că este deosebit de important ca și efectele viitoare ale contractelor încheiate sub imperiul legii vechi să se alinieze dispozițiilor legii noi, legiuitorul a prevăzut expres acest lucru. Procedând astfel, se revine, însă numai punctual, la soluția clasică.

În ce privește configurația normelor, se are în vedere delimitarea dintre cele cu efect modificator de cele cu efect creator. Totodată, normele novatoare pot fi generatoare de noutate relativă sau pot avea efect de noutate absolută.

Normele cu efect **modificator** presupun reconfigurarea soluției prescrise de vechea reglementare, astfel că nu pot fi destinate decât noilor raporturi ce se vor forma după intrarea ei în vigoare. Raporturile aflate în executare vor fi în continuare guvernate de reglementarea sub imperiul căreia s-au constituit, în ceea ce privește aprecierea constituirii valabile și a întinderii efectelor produse anterior. Astfel, modificarea legii noi nu poate nici suprima, nici amplifica efectele produse, conform exigențelor principiului neretroactivității. Pentru a atrage aplicarea legii noi este

necesar ca în derularea raportului juridic constituit în trecut să intervină un fapt nou, actual, care se produce după intrarea în vigoare a acesteia și care să marcheze un moment distinct în evoluția relațiilor dintre părți.

În acest sens, exemplificăm dispozițiile art. 121 din LPA, care dispun că prevederile din legea nouă - art. 1710-1713 NCC referitoare la efectele obligației de **garanție pentru vicii ascunse** ale lucrului vândut din contractele de vânzare cumpărare, se aplică și în privința celor încheiate sub VCC, dacă viciile au fost descoperite după intrarea în vigoare a Codului civil.

În ceea ce privește cazul contractelor cu executare succesivă încheiate în baza vechii reglementări, ale căror efecte se prelungesc și după intrarea în vigoare a legii noi, soluția este similară. Astfel, tot numai în mod excepțional, în cazurile prevăzute de lege, efectele în derulare ale contractelor în curs de executare vor fi afectate de noile prevederi. Un exemplu îl oferă art. 134 LPA, care stabilește că dispozițiile art. 1834 N.CC., referitoare la **încetarea contractelor de închiriere a locuinței** într-un termen de 30 de zile de la data înregistrării decesului chiriașului, sunt aplicabile și contractelor încheiate sub V.C.C. Textul susmenționat admite totuși posibilitatea continuării contractelor până la expirarea termenului convenit, în beneficiul moștenitorilor care sunt menționați în contract ori au locuit împreună cu chiriașul, sau al soțului supraviețuitor, în măsura în care au formulat o opțiune în acest sens, în termenul menționat pentru încetare.

Și în privința regulilor privind **executarea sau stingerea obligației**, normele de drept tranzitoriu prevăd uneori posibilitatea aplicării prevederilor legii noi, chiar și în cazul când creanța izvorăște din contracte încheiate: pentru o obligație care se stinge prin darea în plată se vor aplica prevederile art. 112³⁴ LPA; dacă se pune problema imputației plății - se aplică art. 113 LPA³⁵; când se stabilește o clauză penală e incident - art. 115 LPA.

În materia **prescripției extinctive**, reglementarea anterioară a permis să se considere că sub anumite aspecte se justifică aplicarea legii noi în ce privește prescripțiile în curs: cazul când se stabilesc termene de

³⁴ Referitor la art. 1492 (2) și 1493 NCC.

³⁵ Referitor la art. 1506-1509 NCC.

prescripție mai lungi decât cele stabilite de legea sub care prescripția a început să curgă, prescripțiile nu se vor socoti împlinite decât după trecerea timpului cu care a fost prelungită durata acesteia; dacă legea nouă suprimă prescripția, atunci va suprima și acțiunea celor în curs³⁶. Din aceste ipoteze, în legislația actuală nu s-a reținut decât o singură derogare de la neaplicarea legii noi în privința prescripțiilor începute sub legea veche, anume aceea în care, după intrarea în vigoare a legii noi intervine o împrejurare apreciată de aceasta ca având efect **suspensiv sau întreruptiv**, urmând să i se dea eficiență chiar dacă acel caz nu era reglementat în legea veche. Mai exact, aplicarea legii noi în privința prescripțiilor începute înainte de intrarea în vigoare a Codului civil este permisă, prin excepție, în condițiile art. 203 LPA, care se referă la ipoteza în care împrejurările care atrag suspendarea s-au produs după ce dispozițiile art. 2532 pct. 6 și 7 din NCC referitoare la suspendarea cursului prescripției au intervenit după 1 octombrie 2011. Tot astfel, art. 204 din LPA spune că dispozițiile art. 2539(2) NCC (referitoare la întreruperea cursului prescripției prin introducerea unei cereri de chemare în judecată, chiar respinsă, anulată, retrasă, abandonată, sau cu privire la care titularul ei renunțase, dar pentru care, în termen de 6 luni de la pronunțarea hotărârii respective, se revine cu o nouă cerere, a cărei admitere ulterioară face ca efectul întreruptiv să fie socotit de la data introducerii cererii inițiale) sunt aplicabile și cererilor de chemare în judecată sau de arbitraj introduse după 1 octombrie 2011.

În cazul când prin prevederile NCC se fixează **termene speciale de prescripție**, diferite de cele din VCC, cum este cazul acțiunii în anulare sau în resciziune întemeiată pe leziune³⁷, acestea sunt de aplicare imediată, dar privesc numai prescripțiile începute sub imperiul noii reglementări. În același fel se va decide și în ceea ce privește momentul începerii curgerii termenului de prescripție, când acesta este diferit fixat³⁸.

³⁶ G. Boroi, *op. cit.*, p. 23.

³⁷ Prin art. 1223 NCC se stabilește că acțiunea poate fi introdusă în termen de 1 an, iar VCC aplica termenul general de 3 ani.

³⁸ De exemplu, tot în cazul leziunii, vechea reglementare se raporta la momentul descoperirii viciului sau cel mult 18 luni de la încheierea contractului, iar NCC are în vedere doar data încheierii contractului.

Conform art. 205 LPA, **sanctiunea decăderii**, reglementată în premieră de dispozițiile art. 2548 (1 și 2) se aplică numai termenelor care au început să curgă după intrarea în vigoare a NCC.

Uneori, deși legea nu indică aplicarea legii noi, acest lucru poate fi realizat indirect, invocând normele din VCC pentru a ajunge la soluția prescrisă de NCC. Astfel, în art. 1289 (2) din NCC din materia **simulației** se prevede că, în cazul în care contractul secret nu îndeplinește condițiile de fond cerute de lege pentru încheierea lui valabilă, el nu va produce efecte nici între părți. Interpretând *per a contraio*, îndeplinirea cerințelor de formă dispuse pentru validitatea anumitor contracte, desigur cele solemne, nu este considerată o cauză de ineficiență a actului secret. Deși nu există nici o dispoziție în LPA care să facă posibilă aplicarea acestei soluții și cu privire la contractele încheiate sub imperiul VCC, nu trebuie să înțelegem că aceasta ar presupune ca acelor contracte secrete să li se impună, drept condiție de eficacitate, respectarea cerinței de formă. De altfel, nici sub imperiul vechii reglementări nu se reținea o astfel de cerință, de altminteri incompatibilă cu natura unei astfel de operațiuni.

În ce privește dezmembrămintele dreptului de proprietate, sunt aplicabile prevederile generale art. 6 NCC, care consacră principiul aplicării imediate a legii noi în materie de drepturi reale, precum și unele prevederi speciale. Astfel, art. 69 din LPA stabilește că prevederile stabilite în NCC privitoare la exercitarea **dreptului de uzufruct** sunt aplicabile și drepturilor constituite sub imperiul vechii reglementări, care continuă să subziste după intrarea în vigoare NCC, în afară de situațiile când prin lege se prevede altfel.

Normele cu efect novator sunt destinate, în mod firesc numai situațiilor nou constituite sau celor în curs de formare la momentul intrării ei în vigoare. În privința efectelor constituite înainte de intrarea ei în vigoare, aplicarea legii noi este exclusă, neputând fi realizată suprapunerea necesară dintre ipoteza descrisă în noua normă și cea constituită în fapt în baza vechii reglementări. Chiar dacă această identitate de situații ar fi atinsă, noua lege nu poate atribui faptelor trecute propriile sale semnificații juridice, care nu erau recunoscute de legea veche. De altfel, ar fi imposibil ca părțile să anticipeze conținutul unei reglementări viitoare, ceea ce face

ca soluționarea raporturilor dintre ele să se realizeze în baza legii cunoscute la momentul consumării fiecăreia din efectele trecute. Aceste aspecte sunt, de altfel, reglate prin intermediul principiului neretroactivității. Când privește situațiile actuale și cele viitoare, a le supune prevederilor noii legi ar însemna o reconfigurare a conținutului lor. Această adaptare la noile condiții este destul de anevoioasă, drept pentru care cerințele noii legi sunt impuse de o manieră diferită, după cum e vorba de noutate relativă sau de noutate absolută.

Putem califica drept **norme de noutate relativă** cele care au caracter de noutate numai în raport cu litera codului, ele regăsindu-și recunoașterea în doctrină și în practică. În această privință, aplicarea legii noi în privința efectelor actuale generate de situațiile constituite în trecut poate fi realizată în mod indirect. Mai exact, raportul juridic generat de vechea normă și aflat încă în ființă sub imperiul noii reglementări se va derula și soluționa conform soluției prescrise de noua lege, doar că aplicarea acelor reguli nu va putea fi invocată în mod direct, ci se va ajunge la soluția prescrisă de noua reglementare pe cale ocolită, prin trimiterea făcută la dispozițiile din vechea reglementare, care serviseră drept suport teoretic la configurarea acestei soluții în doctrină sau practica judiciară, înainte ca ea să devină, oficial, literă de lege. Aceasta înseamnă că nu se va refuza aplicarea legii noi unei astfel de situații, câtă vreme chiar și înainte de intrarea în vigoare a legii noi se aplicau, în practică, soluții identice cu cele prescrise de actuala reglementare. O asemenea abordare interpretativă contribuie la configurarea unei practici judiciare unitare. În concluzie, în astfel de situații, prevederile NCC nu aduc soluții noi, ci doar rezolvă în mod definitiv controversile generate de vechea reglementare, adoptând soluția cel mai bine argumentată pe baza VCC³⁹.

O asemenea ipoteză ar fi aceea în care noua reglementare introduce o nouă instituție în materia contractelor, fără corespondent în vechea legislație. Cu toate acestea, este posibil ca părțile, dând expresie libertății de voință, să fi încheiat, chiar anterior intrării în vigoare a noului cod, un act care să corespundă figurii juridice nou create. Pentru

³⁹ În acest sens s-a exprimat G. Boroi, în cadrul Conferințelor susținute cu ocazia adoptării Noului Cod Civil, postate pe inm.lex.ro/NCC/index.html.

soluționarea unor astfel de raporturi, desigur că nu vor putea fi invocate textele legii noi, dacă legea de punere în aplicare nu o permite. Cu toate acestea, se va putea ajunge la o soluție similară cu cea preconizată de acestea, făcând aplicarea regulilor generale din vechea reglementare. Menționăm în acest sens situația contractelor nenumite în raport cu vechiul cod, dar care erau în fapt recunoscute drept instituții distincte, cum ar fi cazul contractului **de întreținere** - contract nenumit, dar foarte des utilizat în practică și căruia i-a fost consacrat în NCC o reglementare expresă. Tot astfel, putem stabili o corespondență între cesiunea unui contract sinalagmatic-instituție nou introdusă și cesiunea de creanță, căci preluarea de datorie nu era admisă.

În ce privește situațiile obiective, unde regula o reprezintă aplicarea imediată a legii noi și în privința efectelor actuale ale raporturilor constituite în trecut, prin dispozițiile 68 din LPA sunt stabilite anumite derogări, ce țin mai mult de respectarea acurateții terminologice. Astfel, în privința unor instituții cum este aceea a **dreptului de suprafață**, care nu se bucura de o reglementare autonomă în VCC, nu s-ar fi putut aplica regula aplicării imediate a legii noi pentru raporturile cu originea înainte de intrarea în vigoare a NCC, căci nu puteau fi localizate, din perspectiva constituirii formale, astfel de raporturi în trecut. Astfel, s-a stabilit că dispozițiile prin art. 693-702. NCC ce reglementează dreptul de suprafață privesc doar noile raporturi instituite în conformitate cu acesta. Prin urmare, legea nouă este nu poate governa, în mod direct, raporturile aflate în derulare însă inițiate în trecut.

Tot astfel, prin art. 59 din LPA, se stabilește că dispozițiile art. 602,625 din NCC, referitoare la **limitele exercitării dreptului** de proprietate privată, nu se aplică situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acestuia. În categoria limitelor dreptului de proprietate se regăsesc acele așa numite servituți naturale sau legale din VCC, cu privire la care doctrina și practica stabiliseră încă de pe atunci că nu reprezintă servituți propriu-zise, în sensul unor veritabile dezmembrăminte ale dreptului de proprietate⁴⁰. De altminteri, descrierea conținutului lor se realizează de o

⁴⁰ În acest sens, C. Bârsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. All Beck, București, 2001, p. 283-284.

manieră asemănătoare, putând fi identificate cu ușurință, însă nu mai sunt calificate drept „servitutea de ...- trecere-de exemplu” ci sunt denumite „drept de...-trecere”. Prin urmare, raporturile constituite în trecut și aflate în derulare nu înseamnă că nu vor fi tratate limite legale ale proprietății private, doar că această titulatură nu li se va acorda direct, cu trimitere la noile reglementări, ci indirect, ca și până acum.

În categoria **normelor de noutate absolută**, menționăm reglementările nou introduse în Codul civil, care instituie figuri juridice novatoare, cărora nu le putem găsi un corespondent nici în vechea reglementare, dar nici în creațiile doctrinei sau practicii din sistemul juridic român, fiind adoptate după modelul oferit de sisteme juridice din străinătate. Dat fiind această diferență majoră între cele două reglementări- cea veche și cea nouă, înseamnă că nici în eventualitatea în care, în fapt, am putea identifica situații care să poată fi încadrate în ipoteza normei, ele nu se vor putea soluționa conform celor prevăzute în conținutul acesteia, întrucât o astfel de abordare ar echivala cu validarea unei situații aflate până la acel moment, înafara legii. Or, acest lucru nu este permis, întrucât ar însemna o nesocotire a principiului neretroactivității. Prin urmare, reglementările novatoare vor fi destinate exclusiv situațiilor constituite după intrarea în vigoare a legii și care respectă întocmai exigențele acesteia. Principiul neretroactivității nu este însă încălcat dacă se aplică legea nouă unor raporturi constituite în trecut, dar care se adaptează condițiilor nou introduse, prin reconfigurarea elementelor sale. În aceste cazuri, aplicarea imediată a legii noi este dictată de importanța acelei reglementări, în considerarea necesității de a proteja anumite drepturi și valori deosebit de însemnate.

Exemplificăm din această categorie reglementările privind: reglementările din materia **drepturilor personalității**: art. 13 LPA⁴¹, **consiliul de familie** în cazul tutelei și curatelei - art. 17 LPA⁴², **logodna** - art. 24 LPA⁴³, **modificarea regimului matrimonial** prin încheierea de convenții matrimoniale -

⁴¹ Referitor la aplic. art. 58-81 NCC.

⁴² Referitor la art.124 și urm. NCC.

⁴³ Referitor la art.266-270, NCC.

art. 37 LPA⁴⁴, **divorțul prin acordul soților pe cale administrativă sau notarială** - art. 41 LPA⁴⁵, **proprietatea periodică**⁴⁶, **fiducia**⁴⁷, **administrarea bunurilor altuia**⁴⁸, **cesiunea uzufructului** - art. 70 LPA⁴⁹.

Astfel, deși se permite, de exemplu, ca în ceea ce privește materia regimului matrimonial să se încheie convenții prin care să se renunțe la regula comunității de bunuri și în cadrul căsătoriilor încheiate sub imperiul VCC, aceasta nu înseamnă nesocotirea principiului neretroactivității. Deși operează asupra unei instituții constituite în trecut-căsătoria, aplicarea legii noi nu este de natură să aducă atingere raporturilor consumate până la momentul intrării ei în vigoare, urmând ca acea convenție să fie încheiată ulterior acestui moment, reprezentând deci un fapt actual, ale cărui efecte se vor produce numai pentru viitor. Aceasta înseamnă aplicarea imediată a legii civile noi. Dimpotrivă, eventualele înțelegeri încheiate între soți înainte de intrarea în vigoare a NCC prin care s-ar fi stabilit un regim de separație a bunurilor dobândite în timpul căsătoriei nu ar putea fi considerate valabile nici dacă aprecierea se face după implementarea noilor reguli, întrucât ar fi nesocotit principiul neretroactivității.

Domeniul de aplicare al ultraactivității

Ultraactivitatea reprezintă o excepție de la principiul aplicării imediate a legii civile noi. Recunoașterea unei astfel de derogări este posibilă întrucât, spre deosebire de principiul neretroactivității, aplicarea imediată a legii noi nu este stabilită imperativ prin Constituție. Cu toate acestea, pentru a nu extinde aplicarea ei în cazuri neadecvate, este necesar ca legea nouă să menționeze când anume este permisă, fie în mod expres, prin indicarea exactă a excepției, fie în mod generic, prin indicarea categoriei de situații juridice cu care este compatibilă. Cât privește temeiurile care stau la baza acestei abateri de la regulă, sunt legate de necesitatea unui climat de încredere în ce privește respectarea întocmai a angajamentelor asumate, cât și de acordarea unui răgaz necesar pentru

⁴⁴ Referitor la art.369 NCC.

⁴⁵ Referitor la art.375 NCC.

⁴⁶ Referitor la art. 687 și urm. NCC.

⁴⁷ Referitor la art.773 NCC.

⁴⁸ Referitor la art.792-857 NCC.

⁴⁹ Referitor la art.714 NCC.

adaptarea unor situații juridice mai complexe la noile prevederi care le reglementează diferit.

În ce privește raporturile juridice constituite de părți în baza reglementării anterioare, prin înglobarea în conținutul contractului a dispozițiilor legale, aplicarea legii vechi se face în virtutea forței obligatorii a contractului și nu cu titlu de normă juridică. Supraviețuirea legii vechi este admisă numai în măsura în care efectele urmărite de părți nu s-au realizat în întregime sub imperiul legii vechi⁵⁰. Prin urmare, această situație reprezintă doar o **excepție aparentă de** la principiul aplicării imediate a legii noi.

Înainte de intrarea în vigoare a NCC, câmpul de aplicare al ultraactivității era limitat la situațiile subiective, constituite de părți în baza unui act juridic, în temeiul unei norme dispozitive, care lăsa la dispoziția părților alegerea unei conduite de urmat. În prezent, Legea 71/2011 face posibilă aplicarea temporară a legii vechi, până la consumarea integrală a efectelor unei relații stabilite sub imperiul vechii reglementări prin act juridic, chiar dacă are la bază o normă imperativă, care se impune contractelor încheiate după intrarea în vigoare a NCC sub sancțiunii nulității absolute. Soluția astfel reținută are un corespondent în unele susțineri exprimate anterior în doctrină, conform cărora ultraactivitatea ar fi justificată și în acele cazuri când noile dispoziții legale aduc modificări inechitabile previziunii legitime ale părților. În astfel de cazuri s-a admis că derogarea de la aplicarea imediată a legii noi poate fi admisă chiar și atunci când dispozițiile acesteia sunt imperative. Singura piedică de nedepășit s-a apreciat că ar constitui-o caracterul de ordine publică al normelor legii noi, care, fiind dictate de un interes major, sunt de aplicare necesară⁵¹.

Această soluție este prescrisă atât prin norma generală în materie – art. 102 LPA, care stabilește că **încheierea, interpretarea, efectele, executarea și încetarea contractelor** sunt supuse dispozițiilor legale în vigoare la data când a fost încheiat, cât și prin norme speciale, referitoare la anumite contracte, guvernate de reguli imperative: 146 LPA referitor la **contractul de asigurare**, 116 referitor la **cesiunea de creanță**.

⁵⁰ I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, ed. a 2 - a, Ed. Sfera Juridică, Colecția Universitaria, Cluj Napoca, 2008, p. 51-53.

⁵¹ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al.Băicoianu, *op. cit.*, p. 56.

Mai mult decât atât, LPA admite excepția aplicării tranzitorii a legii civile vechi și cu privire la anumite situații obiective sau legale, al căror conținut și efecte sunt stabilite prin lege, tot prin norme imperative.

Astfel, regimul obligațiilor născute din **fapte extracontractuale** este, de asemenea, supus dispozițiilor legii în vigoare la data producerii, sau, după caz, a săvârșirii lor, după cum se arată în art. 103 din LPA.

În materia **prescripției extinctive**, reamintim că prin regula generală prescrisă de articolul 6(4) din Noul Codul civil, reluată de prevederile art. 201 din LPA, se lasă în competența legii vechi, sub care prescripția a început, toate aspectele privind gestionarea **prescripțiilor neîmplinite**, afară dacă se dispune altfel prin reguli speciale⁵².

În materia drepturilor reale, întrucât se încadrează în categoria situațiilor obiective-reglementate de lege, soluția în ce privește aplicarea noilor dispoziții ar fi trebuit să fie cea prescrisă de regula generală, stabilită în art. 6 NCC. Reamintim că în conformitate cu această prevedere, legea nouă se aplică efectelor viitoare născute din raporturile de proprietate, regimul general al bunurilor, raporturile de vecinătate. Cu toate acestea, soluția nu este uniformă, întrucât prin art. 59 DIN din LPA, se stabilește că dispozițiile art. 602,625 din NCC, referitoare la **limitele exercitării dreptului** de proprietate privată, nu se aplică situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acestuia⁵³.

În cadrul dezmembrămintelor dreptului de proprietate, dreptul de **superficie** se bucură de o reglementare autonomă în NCC, prin art. 693-702. În consecință, aplicarea acestor noi dispoziții este rezervată, conform art. 68 din LPA, drepturilor constituite ulterior intrării în vigoare a NCC. Nefiind însă vorba de o inovație absolută a NCC, prevederile sale în materie vor putea fi aplicate, în mod indirect, prin referire la regulile care erau invocate în privința dreptului de superficie născut înainte de această dată.

Deși reglementarea celorlalte dezmembrăminte intră sub incidența legii noi, se recunoaște posibilitatea ca **anumite aspecte** referitoare la exercitarea drepturilor constituite înainte de intrarea în vigoare a NCC să

⁵² Aspectele care intră sub incidența legii noi au fost prezentate supra, p. 14.

⁵³ După cum am arătat, s-ar putea și în această materie legea nouă, însă numai în mod indirect.

fie în continuare guvernate de prevederile legii vechi. De exemplu ,conform art. 70 LPA⁵⁴, **uzufructul** constituit prin convenție anterioară rămâne incesibil, dacă părțile nu convin contrariul; art. 71 LPA stabilește că aplicarea prevederilor art. 715 (2-4) din NCC referitoare la încheierea contractelor de locațiune sau arendare, le are în vedere doar pe cele încheiate după intrarea în vigoare a NCC; art. 72 LPA referitoare la aplicarea prevederilor ar. 746 al. 1 lit. e) NCC privind stingerea prin neuz a uzufructului, se aplică numai drepturilor de uzufruct constituite ulterior intrării sale în vigoare; 73 LPA privind aplicarea art. 747 NCC referitor la stingerea uzufructului ca urmare a folosirii abuzive a bunului, condiționat de săvârșirea abuzului de folosință ulterior intrării în vigoare a NCC; art. 74 LPA referitoare la aplicarea prevederilor art. 748 (2) NCC privind stingerea uzufructului prin pieirea bunului numai asupra cazurilor când bunul a fost distrus ulterior intrării în vigoare a NCC.

O modificare demnă de menționat în materia dobândirii drepturilor reale este revenirea la **efectul constitutiv al înscrierilor în Cartea funciară**. În ce privește însă data de la care această soluție va fi operantă, prevederile de drept tranzitoriu ale art. 56 din LPA stabilesc că „dispozițiile art. 557 (4), art. 565, 885 (1) și ale art. 886 din NCC se vor aplica numai după finalizarea lucrărilor de cadastru pentru fiecare unitate administrativ teritorială și deschiderea, la cerere sau din oficiu, a cărților funciare pentru imobilele respective. În consecință, această amânare a soluției preconizate face ca până la data creării cadrului adecvat funcționării noului sistem, efectul înscrierii în cartea funciară să rămână asigurarea opozabilității față de terți, după cum rezultă din următorul alin.2) al art. 56 din LPA.

Este de semnalat și felul în care prevederile dreptului tranzitoriu gestionează instituția **uzucapiunii**. Conform art. 6 (4) NCC, „Prescripțiile ,decăderile și uzucapiunile începute și neîmplinite la intrarea în vigoare a legii noi sunt în întregime supuse dispozițiilor legale ce le-au instituit”. În condițiile noului Cod civil, termenele uzucapiunii au fost reduse la 5 respectiv 10 ani, însă și incidența aplicării acestui mod de dobândire se va restrânge, odată ce va deveni operant sistemul constitutiv de drepturi al înscrierii în Cartea Funciară. Pentru a-și atrage aplicarea prevederilor mai

⁵⁴ Referitor la aplicarea art. 714 NCC privind uzufructul constituit pe cale convențională.

favorabile din NCC referitoare la termenele reduse ale uzucapiunii, dacă sunt întrunite și celelalte condiții, este probabil ca posesorii interesați în invocarea uzucapiunii să se raporteze numai la perioada posesiei exercitate sub imperiul noii legislații, dacă durata rămasă până la împlinirea termenelor prevăzute de vechiul cod civil era mai mare decât cea cerută de noul cod civil. De exemplu, dacă din termenul maxim de 20 de ani, necesari sub imperiul vechiului cod civil în cazul unei posesii exercitate în baza unui just titlu, se posedase sub imperiul vechiului cod 5 ani, după intrarea în vigoare a noului cod e mai avantajos pentru posesor să nu se mai prevaleze de posesia exercitată anterior și care ar mai fi necesitat o posesie utilă de încă 15 ani, ci să invoce numai posesia exercitată după intrarea în vigoare a NCC și care ar da dreptul la invocarea uzucapiunii după 5 ani de posesie în condițiile legii în materie de uzucapiune tabulară.

Într-o altă ipoteză, dacă posesorul va invoca posesia începută sub vechiul Cod, ar fi posibil, ipotetic, să se îplinească termenul uzucapiunii de lungă durată după aproape 30 de ani, iar instanțele să fie în situația de a verifica îndeplinirea cerințelor din vechiul cod după tot acest răstimp, dacă momentul intrării în posesie ar fi imediat premergător intrării în vigoare a NCC.

Din analiza acestor prevederi rezultă că o mare parte din situațiile juridice legate de materia drepturilor reale, constituite înainte de intrarea în vigoare a NCC vor fi în continuare guvernate de prevederile VCC. În consecință, sfera de incidență a excepției ultraactivității depășește sfera situațiilor subiective, așa cum este stabilit la nivel de regulă generală.

Concluzii

Tranziția de la vechea la noua reglementare se poate realiza mai brusc sau mai lent, după cum dictează regulile stabilite pentru soluționarea conflictului de legi. Tradițional, acest transfer se făcea mai direct, legea nouă fiind de aplicare imediată atât în ceea ce privește situațiile nou constituite după intrarea ei în vigoare, cât și în ceea ce privește efectele viitoare ale raporturilor juridice constituite sub imperiul vechii legislații. Deși sunt noțiuni interferente, conceptele de neretroactivitate și ultraactivitate nu trebuie confundate.

Având în vedere complexitatea și multitudinea modificărilor pe care intrarea în vigoare a N.CC. le aduce, soluția aleasă în prezent pentru rezolvarea conflictului de legi în timp a fost aceea de a prelungi aplicarea legii vechi, până la consumarea definitivă a unui număr însemnat de situații juridice constituie în baza acesteia. Pentru a stabili exact în ce măsură o situație juridică continuă să se afle sub imperiul legii vechi, sau urmează a se supune exigențelor legii noi, s-a ținut cont de izvoarele acesteia precum și de natura normelor în conflict.

Astfel, faptele subiective, rezultate directe ale voinței părților, sunt prin excelență legate de legea veche până la epuizarea lor completă, chiar dacă legea nouă este alcătuită din norme imperative. Excepțiile care fac posibilă aplicarea legii noi pentru efectele lor viitoare sunt expres prevăzute de lege (vizând în principal interese de ordine publică) sau rezidă în aplicarea indirectă a soluțiilor nou preconizate (prin invocarea unor reguli din legea veche, valorificate în practica judiciară).

Dimpotrivă, faptele obiective, fie că sunt legate de instituția persoanelor sau aceea a bunurilor, sunt guvernate, în ce privește raporturile nou constituite sau cele care apar ca efecte viitoare ale celor constituite în trecut, cad sub incidența legii noi. Legea veche poate fi aplicată, cu titlu tranzitoriu, până la consumarea situațiilor pentru care legea instituie o astfel de derogare, în considerarea caracterului lor novator (pentru a nu perturba siguranța raporturilor în derulare). Atunci când acele soluții se bucurau și în vechea reglementare de o recunoaștere informală, legea nouă va putea fi aplicată, pe cale ocolită.

De menționat că legiuitorul a adoptat în unele situații menționate în LPA anumite măsuri de siguranță în ceea ce privește respectarea siguranței circuitului civil, materializate prin instituirea unor cerințe speciale, care condiționează aplicarea acestei excepții. De altfel, cedarea din domeniul de aplicare a legii noi unor aspecte în favoarea aplicării legii vechi trebuie făcută cu maximă prudență, pentru a nu afecta unitatea legislației și pentru a nu amâna prea mult timp efectul novator avut în vedere de legiuitor⁵⁵.

⁵⁵ A se vedea, I. Dogaru, *Elementele dreptului civil*, vol. I. *Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ed. Șansa, București, 1993, p. 39.